

РОЗВИТОК РЕКРЕАЦІЙНОГО ЛІСОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ: ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ОРІЄНТИРИ

Т. Є. Калина

доктор економічних наук, професор

ПЗВО “Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика” (м. Миколаїв, Україна)
e-mail: tkalinka.zin@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2705-9382>

Р. М. Ступень

доктор економічних наук, професор

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
ім. С. З. Гжицького (м. Львів, Україна)
e-mail: romomas@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4951-2838>

Т. Ю. Арзуманян

кандидат сільськогосподарських наук, доцент

Одеська державна академія будівництва та архітектури (м. Одеса, Україна)
e-mail: tatianaarz@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1470-1310>

У статті досліджено теоретичні та практичні аспекти розвитку рекреаційного лісокористування в Україні в контексті фінансово-економічного забезпечення та євроінтеграційних орієнтирів. Обґрунтовано, що лісові ресурси України є важливою складовою природно-ресурсного потенціалу держави та виконують економічні, екологічні й соціальні функції, зокрема забезпечують умови для рекреаційної діяльності населення. Визначено сутність поняття “рекреаційне лісокористування” та його роль у забезпеченні відпочинку, оздоровлення населення й розвитку туристично-рекреаційної діяльності. Проаналізовано сучасний стан лісових ресурсів України, їх територіальне розміщення та тенденції відтворення лісів. Установлено, що розвиток рекреаційного лісокористування сприяє диверсифікації економічної діяльності лісового господарства, формуванню нових видів економічної активності, розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури та підвищенню інвестиційної привабливості територій. Обґрунтовано необхідність застосування комплексу фінансово-економічних інструментів, зокрема бюджетного фінансування, інвестиційних механізмів, державно-приватного партнерства, податкових стимулів і платежів за використання рекреаційних ресурсів лісів. Досліджено європейський досвід розвитку рекреаційного лісокористування та визначено перспективи адаптації кращих практик країн Європейського Союзу до умов України. Визначено пріоритетні напрями розвитку рекреаційного лісокористування в умовах євроінтеграційних процесів і сталого управління лісовими ресурсами.

Ключові слова: туризм, лісові ресурси, податки, платежі, рекреаційна інфраструктура, сталий розвиток, євроінтеграція, екосистемні послуги.

ВСТУП

Сучасні процеси глобалізації, трансформації економічної системи та воєнні дії на території нашої країни зумовлюють необхідність переосмислення підходів до використання природних ресурсів і формування ефективних механізмів їх раціонального управління. Особливого значення в таких умовах набувають лісові ресурси, які виконують важливі екологічні, соціальні та економічні функції. Одним із перспективних напрямів їх використання є рекреаційне лісокористування, що сприяє розвитку туризму, підвищенню якості життя населення, формуванню сприятливого природного середовища та забезпеченню сталого розвитку територій.

Ліси України є важливим елементом природно-ресурсного потенціалу держави, виконуючи водоохоронні, кліматорегульовальні, санітарно-гігієнічні та рекреаційні функції. За сучасних умов зростає потреба суспільства у використанні лісів як простору для відпочинку, оздоровлення та відновлення фізичних і психологічних ресурсів людини, а рекреаційне лісокористування створює можливості для розвитку туристично-рекреаційної діяльності, диверсифікації економічної діяльності лісового господарства та залучення додаткових фінансових ресурсів для розвитку регіонів. Водночас посилення антропогенного навантаження на лісові екосистеми, обмеженість фінансових ре-

сурсів, недостатній рівень розвитку інфраструктури та недосконалість економічних механізмів регулювання використання лісових ресурсів стримують ефективний розвиток рекреаційного лісокористування. В умовах євроінтеграційних процесів особливої актуальності набуває адаптація національної системи управління лісовими ресурсами до європейських стандартів сталого лісокористування, що передбачає впровадження сучасних фінансово-економічних інструментів стимулювання рекреаційної діяльності, удосконалення механізмів інвестування та формування ефективної системи економічного регулювання.

З огляду на це важливим науковим і практичним завданням є дослідження фінансово-економічних інструментів розвитку рекреаційного лісокористування та визначення євроінтеграційних орієнтирів його подальшого розвитку в Україні. Це зумовлює необхідність формування ефективного фінансово-економічного механізму використання рекреаційного потенціалу лісів, який сприятиме забезпеченню збалансованого використання лісових ресурсів, розвитку рекреаційної інфраструктури та підвищенню конкурентоспроможності лісового господарства України в умовах європейської інтеграції.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Варто зазначити, що нині низка наукових досліджень присвячена проблемам розвитку лісового господарства, раціонального використання лісових ресурсів і формування ефективних механізмів управління лісокористуванням. Теоретичні та практичні аспекти функціонування лісового господарства, розвитку рекреаційного використання лісів, а також удосконалення економічних механізмів управління лісовими ресурсами знайшли відображення у працях багатьох вітчизняних учених, зокрема С. А. Генсірука, О. І. Дребот, І. Ф. Калущько, Я. В. Ковалю, Є. В. Мішеніна, І. П. Соловія, В. А. Голяна, І. М. Лицура, М. Х. Шершуна та ін. У їхніх дослідженнях значний акцент робиться на питаннях сталого управління лісовими ресурсами, економічного регулювання лісокористування, розвитку рекреаційної діяльності в лісах і формування ефективних фінансово-економічних інструментів використання природно-ресурсного потенціалу. Зокрема, у наукових працях підкреслюється важливість розвитку рекреаційного лісокористування як одного з перспективних напрямів диверсифікації діяльності лісового господарства, що сприяє підвищенню ефективності використання лісових ресурсів, розвитку туристично-рекреаційної

інфраструктури та забезпеченню сталого розвитку територій. Особлива увага приділена питанням економічного стимулювання рекреаційної діяльності, залучення інвестицій у розвиток лісової інфраструктури, а також формуванню системи платежів за використання рекреаційних ресурсів лісів.

Водночас, незважаючи на вагомий науковий доробок у сфері дослідження лісових ресурсів та їх використання, комплексні дослідження щодо формування ефективних фінансово-економічних інструментів розвитку рекреаційного лісокористування в умовах євроінтеграційних процесів залишаються недостатньо висвітленими. Дискусійним також є широке коло теоретичних, методологічних і прикладних питань, що стосуються вдосконалення економічних механізмів стимулювання рекреаційного використання лісів, адаптації національної системи управління лісовими ресурсами до європейських стандартів сталого лісокористування й забезпечення збалансованого поєднання економічних, екологічних і соціальних інтересів у сфері використання лісових ресурсів. Тому виникає потреба в поглибленні наукових досліджень щодо визначення пріоритетних напрямів розвитку рекреаційного лісокористування та формування ефективних фінансово-економічних інструментів його стимулювання в контексті євроінтеграційних орієнтирів.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад, визначення пріоритетних напрямів розвитку вітчизняного рекреаційного лісокористування та дослідження фінансово-економічних інструментів його стимулювання в контексті євроінтеграційних процесів.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Теоретико-методологічною основою дослідження є наукові методи пізнання, що ґрунтуються на основних положеннях економічної теорії, економіки природокористування та лісового господарства, концепції сталого розвитку, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених із питань раціонального використання лісових ресурсів, розвитку рекреаційного лісокористування, економічного регулювання природокористування та формування ефективних фінансово-економічних механізмів управління природно-ресурсним потенціалом.

Під час дослідження використано загальнонаукові й спеціальні методи наукового пізнання: *метод логічного узагальнення та наукової абстракції* — для уточнення сутності й понятійного апарату рекреаційного лісокористування; *методи системного аналізу й синтезу, індукції та дедукції* — для визначення особли-

востей формування та розвитку рекреаційного використання лісових ресурсів; *метод аналогій і порівнянь* — для дослідження європейського досвіду організації рекреаційного лісокористування та можливостей його адаптації в Україні; *метод комплексного аналізу* — для оцінки сучасного стану та тенденцій розвитку рекреаційного лісокористування; *структурно-функціональний та економічний аналіз* — для обґрунтування фінансово-економічних інструментів стимулювання розвитку рекреаційного використання лісів. Використання зазначених методів дало змогу забезпечити досягнення мети дослідження та реалізацію поставлених завдань.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Загальна площа лісового фонду України становить близько 10,4 млн га, з яких 9,6 млн га вкриті лісовою рослинністю, а рівень лісистості території держави — майже 15,9% [1]. Порівняно з багатьма європейськими країнами такий показник залишається відносно невисоким, що зумовлює необхідність збереження наявних лісових екосистем і розширення площ лісових насаджень. Природно-кліматичні умови для лісовирощування на території України є досить неоднорідними, що є основним чинником нерівномірності розміщення лісів. Зокрема, найбільші лісові масиви зосереджені в природних зонах Полісся та Українських Карпат, де сформувалися найбільш сприятливі умови для розвитку лісових екосистем, натомість у лісостепових і степових регіонах країни рівень лісистості

значно нижчий, що потребує реалізації комплексних заходів щодо підвищення лісистості територій і раціонального використання лісових ресурсів (рис. 1).

Останніми роками приділяється значна увага відтворенню та розширенню лісових ресурсів. Зокрема, у 2024 році державними лісогосподарськими підприємствами, що перебувають у сфері управління Державного агентства лісових ресурсів України, здійснено комплекс заходів із відтворення лісових ресурсів на загальній площі 35,2 тис. га [2]. Площа лісовідновлення становила 29 тис. га, тоді як лісорозведення на землях, наданих у постійне користування (створення нових лісових насаджень), охопило 6,2 тис. га (рис. 2). У 2024 році в лісовій галузі України спостерігалися позитивні тенденції як у сфері відтворення лісових ресурсів, так і в економічних результатах діяльності. Важливу роль у процесах відновлення лісових екосистем відіграє природне поновлення, яке здійснювалося на площі 7,3 тис. га, що свідчить про наявність сприятливих природних умов для самовідновлення лісових насаджень і підкреслює значення природоорієнтованих підходів у сучасному лісівництві.

Водночас лісова галузь України у 2024 році досягла вагомих економічних результатів, зокрема чистий дохід від реалізації продукції становив 23,7 млрд грн, що є одним із найвищих показників за останні роки. Загалом на внутрішній ринок було поставлено близько 12,7 млн м³ лісоматеріалів на суму майже 23 млрд грн, що на 0,8 млн м³ і на 2,5 млрд грн перевищує показники 2023 року. При цьому се-

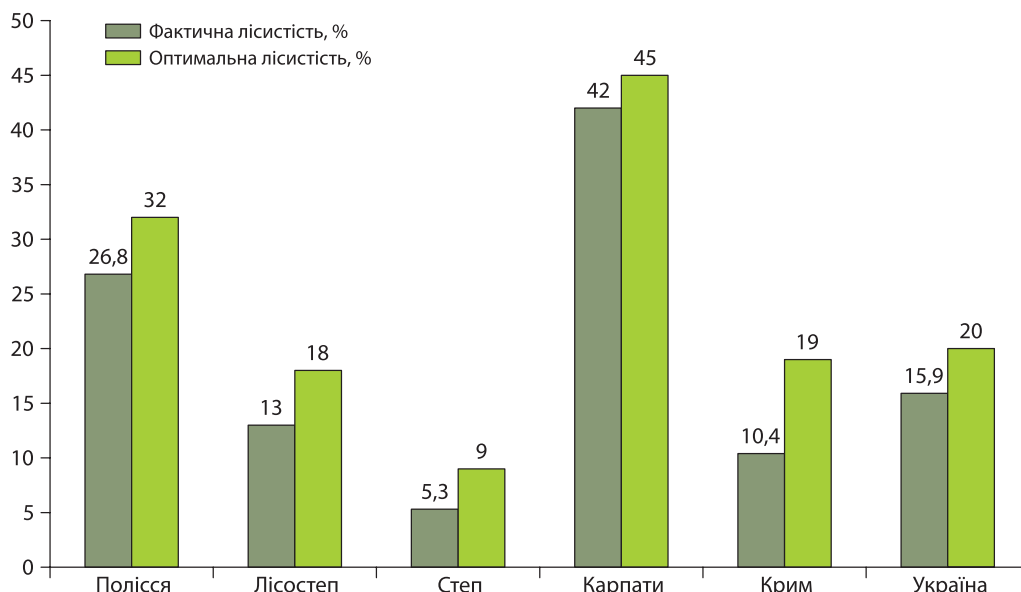

Рис. 1. Лісистість території України за природними зонами

Джерело: побудовано авторами за даними [2].

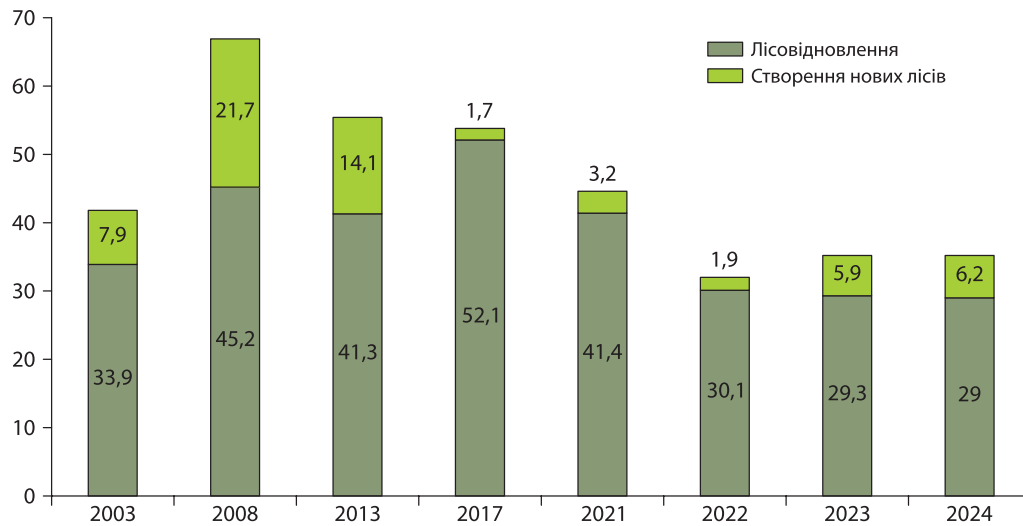

Рис. 2. Обсяги створення лісів підприємствами Держлісагентства, тис. га

Джерело: побудовано авторами за даними [2].

редня вартість одного кубічного метра деревини зросла приблизно на 5% і досягла 1 810 грн, що свідчить про поступове зростання економічної ефективності використання лісових ресурсів.

Значущим кроком у напрямі збереження та розширення лісових ресурсів держави стало прийняття Указу Президента України від 7 червня 2021 року № 228/2021 “Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів”, яким започатковано загальнонаціональну екологічну ініціативу “Масштабне заліснення України”, основною метою якої є збільшення площі лісових насаджень, підвищення рівня лісистості території країни, а також посилення екологічної стійкості природних екосистем. Згідно з офіційними даними платформи “Зелена країна”, з початку реалізації програми її учасниками було висаджено 703,3 млн дерев, що становить 70,3% від запланованих показників, а динаміка реалізації ініціативи свідчить про поступове нарощування темпів лісовідновлювальних робіт: у 2021 році висаджено 59,7 млн дерев, у 2022 році — 184,6 млн, у 2023 році — 220,7 млн, а у 2024 році — 238,3 млн дерев [2]. Реалізація зазначених заходів сприяє не лише збільшенню площ лісових насаджень, а й формує передумови для підвищення екологічної безпеки, збереження біорізноманіття та розвитку багатофункціонального використання лісових ресурсів, зокрема рекреаційного лісокористування.

Тож у зв'язку зі зростанням ролі лісів як багатофункціонального природного ресурсу пріоритетного значення набуває розвиток рекреаційного лісокористування. Так, термін “рекреаційне лісокористування” набув поширення в науковій літературі у 80-х роках ХХ століття

та використовується для характеристики використання лісових територій із метою відпочинку, оздоровлення та туристичної діяльності. У загальному розумінні рекреаційне лісокористування трактується як сукупність явищ і процесів, що виникають у зв'язку з використанням лісових територій для організації відпочинку, туризму та інших форм рекреаційної діяльності населення [3]. Доцільність активізації розвитку рекреаційного лісокористування зумовлена тим, що лісові ресурси поряд із традиційними економічними функціями виконують істотну соціальну та оздоровчу роль. Як зазначають А. Дейнека та М. Копач, лісові екосистеми мають значний рекреаційний потенціал, який формується не лише завдяки лісовим насадженням, а й завдяки наявності різноманітних супутніх ресурсів. До лісових рекреаційних ресурсів, окрім деревної рослинності, належать грибні і ягідні угіддя, мисливські ресурси, а також інші природні компоненти, що використовуються для організації дозвілля та відпочинку населення. Окрему групу становлять території природно-заповідного фонду, де допускається здійснення рекреаційної діяльності за умов дотримання природоохоронних вимог [4].

Провідну роль у формуванні рекреаційного потенціалу відіграють безпосередньо лісові масиви, які створюють сприятливе природне середовище для відновлення фізичних і психологічних ресурсів людини, позитивно впливають на стан здоров'я населення та сприяють поліпшенню екологічної ситуації. У процесі розвитку рекреаційної діяльності ліси, поряд зі збереженням функцій продуцента деревної сировини та інших лісових ресурсів, набувають додаткових властивостей як продуценти

рекреаційних послуг. У такому контексті лісові ресурси поступово трансформуються у важливу соціально-економічну категорію, пов'язану зі створенням рекреаційних благ і формуванням нових можливостей для розвитку територій [5].

А. Карпук та І. Лицур розглядають рекреаційне лісокористування як систему заходів щодо використання лісових ресурсів у вільний від роботи час із метою відновлення фізичних, духовних і психоемоційних сил людини, зміцнення здоров'я та працездатності населення, створення умов для активного відпочинку та всебічного розвитку особистості [6]. При цьому розвиток рекреаційної діяльності в лісах сприяє формуванню додаткового суспільного продукту, підвищенню добробуту населення та збільшенню тривалості життя. Водночас, як зазначають М. Питуляк і М. Питуляк, рекреаційне використання лісових ресурсів має важливе значення для місцевих громад, оскільки в сучасних соціально-економічних умовах населення активно використовує лісові території для різних видів рекреаційної діяльності, зокрема відпочинку, оздоровлення, збору грибів, ягід та інших природних ресурсів [7]. За твердженням І. Калуцького, М. Запоточного та Р. Осташука, використання земель лісового фонду з рекреаційною метою потребує застосування спеціалізованих підходів до ведення лісового господарства як безпосередньо на цих територіях, так і на прилеглих лісових насадженнях. Така форма господарювання зумовлює необхідність значних фінансових витрат, пов'язаних не лише зі створенням та облаштуванням рекреаційних об'єктів, а й із забезпеченням їх подальшого функціонування й належного утримання [8]. Проте зростання інтенсивності рекреаційного використання лісів нерідко супроводжується підвищенням антропогенного навантаження на лісові екосистеми. Особливо це характерно для приміських лісових масивів, лісопарків і дендропарків, де значна концентрація відвідувачів може призводити до погіршення екологічного стану лісових насаджень, порушення природних екосистем і зниження їхньої рекреаційної цінності.

З урахуванням вищезазначеного рекреаційне лісокористування доцільно визначати як комплексний напрям використання лісових ресурсів, що передбачає організацію та здійснення рекреаційної, оздоровчої й туристичної діяльності на лісових територіях із метою відновлення фізичних і духовних сил людини, забезпечення соціальних потреб населення та отримання соціально-економічних й екологічних ефектів за умов раціонального та сталого використання лісових екосистем.

Пріоритетною складовою дослідження є визначення ролі рекреаційного лісокористування в соціально-економічному розвитку територій, оскільки нині рекреаційне використання лісових ресурсів розглядається не лише як форма організації відпочинку населення, а й як один із перспективних напрямів диверсифікації економічної діяльності лісового господарства та розвитку регіональної економіки [9]. Рекреаційне лісокористування сприяє формуванню нових видів економічної активності, розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури, підвищенню інвестиційної привабливості територій та створенню додаткових робочих місць. Вагоме значення розвиток рекреаційного лісокористування має для сільських і периферійних територій, де лісові ресурси є цінним чинником економічної активізації та підвищення рівня зайнятості населення, а використання лісових територій для рекреаційних потреб забезпечує розвиток малого й середнього підприємництва, зокрема у сфері зеленого туризму, екологічного туризму, організації активного відпочинку, що забезпечує додаткові джерела доходів для місцевих громад. Крім економічних аспектів, рекреаційне лісокористування має вагоме соціальне й екологічне значення, оскільки створює сприятливі умови для відновлення фізичного та психологічного здоров'я населення, підвищення рівня екологічної культури суспільства й формування відповідального ставлення до природних ресурсів. Разом із тим раціональна організація рекреаційної діяльності в лісах стимулює збереження біорізноманіття, підтримання екологічної рівноваги та підвищення стійкості природних екосистем.

У контексті євроінтеграційних процесів значення рекреаційного лісокористування додатково зростає, оскільки європейська практика управління лісовими ресурсами передбачає багатофункціональне використання лісів, у якому поряд з економічними та екологічними функціями визначальне місце посідає рекреаційна складова, що створює передумови для впровадження сучасних фінансово-економічних інструментів стимулювання рекреаційної діяльності, розвитку інфраструктури відпочинку в лісах і підвищення ефективності використання лісового потенціалу України. Тож рекреаційне лісокористування є стратегічним інструментом комплексного розвитку територій, що поєднує економічні, соціальні й екологічні ефекти та сприяє реалізації принципів сталого природокористування в умовах сучасних трансформаційних процесів [10].

Оскільки рекреаційне лісокористування є важливою складовою сталого управління лісовими ресурсами та поєднує екологічні, соціальні

РОЗВИТОК РЕКРЕАЦІЙНОГО ЛІСОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ:
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ОРІЄНТИРИ

й економічні функції лісів, то задля забезпечення ефективного розвитку необхідним є застосування комплексу фінансово-економічних інструментів, які стимулюють раціональне використання лісових територій, підвищують інвестиційну привабливість рекреаційної інфраструктури та забезпечують баланс між господарською діяльністю й збереженням природного середовища (рис. 3).

Одним із ключових інструментів розвитку рекреаційного лісокористування є бюджетне фінансування, що здійснюється за кошти державного та місцевих бюджетів. Такі кошти спрямовуються на створення та утримання рекреаційної інфраструктури в лісах, облаштування туристичних маршрутів, зон відпочинку, екологічних стежок, а також на проведення природоохоронних заходів. Для України фундаментальну роль відіграють цільові державні програми розвитку лісового господарства, які можуть передбачати фінансування проєктів рекреаційного освоєння лісів. До того ж цінним економічним механізмом є платежі за рекреаційне використання лісових ресурсів, які можуть охоплювати плату за відвідування рекреаційних зон, користування туристичною інфраструктурою, організацію масових заходів, а також орендну плату за використання лісових ділянок для рекреаційної діяльності. Такі платежі виконують подвійне завдання: формують фінансову базу для утримання та розвитку рекреаційних об'єктів і водночас сти-

мулюють раціональне використання природних ресурсів.

Вагомим інструментом розвитку рекреаційного лісокористування є інвестиційне забезпечення розвитку рекреаційної інфраструктури, що може здійснюватися як за рахунок державних інвестицій, так і шляхом залучення приватного капіталу. Значного поширення набувають механізми державно-приватного партнерства, які дають змогу поєднувати ресурси держави й бізнесу для створення туристично-рекреаційних комплексів, еколого-освітніх центрів, кемпінгів, глемпінгів та інших об'єктів відпочинку в лісових масивах.

Суттєву роль у розвитку рекреаційного лісокористування відіграють податкові стимули, до яких можуть належати податкові пільги для підприємств, що інвестують у розвиток рекреаційної інфраструктури в лісах, зниження ставок орендної плати на початкових етапах реалізації проєктів або податкові кредити на впровадження екологічно безпечних технологій. Такі заходи сприяють активізації інвестиційної діяльності та підвищенню економічної ефективності рекреаційних проєктів.

Необхідним інструментом також є екологічні фонди та грантове фінансування, що формуються за рахунок міжнародних програм, донорських організацій та екологічних фондів, а отримані кошти можуть використовуватися для реалізації проєктів сталого розвитку лісових територій, розвитку екотуризму, збереження

Рис. 3. Фінансово-економічні інструменти розвитку рекреаційного лісокористування

Джерело: розроблено авторами.

біорізноманіття та підвищення екологічної обізнаності населення.

Окрім місця в системі розвитку рекреаційного лісокористування посідають економічні механізми стимулювання сталого природокористування, зокрема система компенсацій і платежів за екосистемні послуги лісів. Ліси виконують визначальні рекреаційні, клімато-регулювальні та оздоровчі функції, тому механізми оплати за екосистемні послуги можуть стати додатковим джерелом фінансування для підтримки рекреаційного потенціалу лісових територій. Отже, розвиток рекреаційного лісокористування потребує комплексного застосування фінансово-економічних інструментів, які забезпечують залучення інвестицій, ефективне управління ресурсами та збереження екологічної цінності лісових екосистем. Поєднання бюджетного фінансування, платного використання ресурсів, інвестиційних механізмів, податкових стимулів і міжнародної фінансової підтримки створює необхідні передумови для формування конкурентоспроможного та екологічно збалансованого сектору рекреаційного лісокористування.

Розвиток рекреаційного лісокористування є впливовим напрямом сталого управління лісовими ресурсами в країнах Європейського Союзу. Європейська практика демонструє ефективне поєднання економічного використання лісів зі збереженням екологічної цінності та соціальної функції. У контексті євроінтеграції України вагомою є адаптація кращих європейських підходів до управління лісами, розвитку рекреаційної інфраструктури та впровадження сучасних фінансово-економічних механізмів підтримки рекреаційного лісокористування. Однією з ключових особливостей європейської моделі є орієнтація на принципи сталого розвитку, а в багатьох країнах ЄС рекреаційна функція лісів розглядається як важливий елемент державної політики у сфері природокористування, туризму та регіонального розвитку. Значний досвід у розвитку рекреаційного лісокористування мають такі країни, як Фінляндія, Німеччина, Польща, Швеція та Австрія, де створено розвинену мережу рекреаційної інфраструктури, що охоплює туристичні маршрути, екологічні стежки, зони відпочинку, інформаційні центри та спеціально облаштовані території для активного туризму. Необхідним принципом є забезпечення доступності лісів для населення, що сприяє популяризації екологічного туризму та формуванню культури відповідального природокористування.

До того ж у країнах ЄС широко застосовуються економічні механізми стимулювання розвитку рекреаційного лісокористування, се-

ред яких ключове місце посідають інвестиційні програми розвитку рекреаційної інфраструктури, фінансування з державних і регіональних бюджетів, а також залучення коштів європейських фондів. Значну роль відіграють програми підтримки сталого розвитку сільських територій, у межах яких фінансуються проєкти створення туристично-рекреаційних об'єктів у лісових регіонах. Одним зі значущих інструментів є державно-приватне партнерство, яке дає змогу ефективно поєднувати ресурси держави та приватного сектору для розвитку рекреаційної інфраструктури, зокрема приватні інвестори залучаються до створення кемпінгів, туристичних комплексів, велосипедних маршрутів, центрів екологічної освіти та інших об'єктів рекреації в лісових масивах. Європейський досвід також передбачає активне використання екологічних фінансових інструментів, зокрема платежів за екосистемні послуги, екологічних фондів і грантових програм, і такі механізми сприяють фінансуванню заходів зі збереження біорізноманіття, підтримки природних ландшафтів і розвитку екотуризму.

Для України євроінтеграційні орієнтири розвитку рекреаційного лісокористування пов'язані з гармонізацією національного законодавства з нормами Європейського Союзу, впровадженням принципів сталого управління лісами, а також розвитком сучасних фінансово-економічних інструментів підтримки рекреаційної діяльності. Визначальним напрямом є інтеграція у європейські програми співробітництва, що передбачають фінансування проєктів розвитку екотуризму, охорони лісових екосистем і підвищення рекреаційної привабливості природних територій.

ВИСНОВКИ

Використання європейського досвіду створює передумови для формування ефективної системи управління рекреаційним лісокористуванням в Україні, що ґрунтується на принципах сталого розвитку, раціонального природокористування та збалансованості економічних, соціальних й екологічних інтересів. У країнах Європейського Союзу рекреаційна функція лісів розглядається як важливий елемент державної політики у сфері природокористування, туризму та охорони довкілля, тому адаптація таких підходів є актуальною для України. Запровадження сучасних фінансово-економічних механізмів, зокрема інвестиційних інструментів, програм державної підтримки та державно-приватного партнерства, сприятиме залученню фінансових ресурсів у розвиток рекреаційної інфраструктури лісових територій, що дасть змогу модернізувати наявні об'єкти відпочинку,

створювати нові туристичні маршрути, екологічні стежки та рекреаційні зони. Водночас важливим напрямом є гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами у сфері управління лісами та охорони довкілля, що забезпечить упровадження сучасних під-

ходів до сталого лісокористування. Тому інтеграція європейського досвіду сприятиме підвищенню конкурентоспроможності рекреаційного потенціалу вітчизняних лісових територій, їх раціональному використанню та забезпеченню довгострокового сталого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Fixygen. (2025, 15 жовтня). *Площа українських лісів — 10,4 млн га держфонду і до 2 млн га самозаліснених територій*. Взято з <https://www.fixygen.ua/news/20251015/ploshcha-ukrayinskih-lisiv-104-mln-ga-derzhfonduu-do-2-mln-ga-samozalisnениh-teritoriy.html>
2. Публічний звіт голови Державного агентства лісових ресурсів України за 2024 рік. (2025). Київ: Держліс-агентство України.
3. Гюлтекін, О. (2022). Еколого-економічне забезпечення рекреаційного лісокористування в умовах поглиблення децентралізаційних процесів. *Економіка та суспільство*, 44. doi: 10.32782/2524-0072/2022-44-66
4. Дейнека, А., & Копач, М. (2001). Проблеми і перспективи рекреаційного використання лісів Львівської області. *Регіональна економіка*, 2, 171–175.
5. Дзюбенко, О. М. (2019). *Інвестиційно-інноваційне забезпечення розвитку лісового сектору України: інституціональні засади та напрями диверсифікації*. Житомир: Житомирська політехніка.
6. Карпук, А. І., & Лицур, І. М. (2019). Рекреаційне лісокористування чи заповідання лісів (економічна ефективність та екологічна доцільність). У *Лісова типологія як основа наближеного до природи лісівництва* (с. 36–37). Київ.
7. Питуляк, М. Р., & Питуляк, М. В. (2017). Особливості рекреаційного лісокористування в Тернопільській області. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія*, 43.2, 185–190.
8. Калущкий, І. Ф., Запоточний, М. М., & Осташук, Р. В. (2011). Проблеми збереження гірських лісів в умовах інтенсивного розвитку рекреації на Прикарпатті. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*, 21(13), 8–17.
9. Дребот, О. І., & Клим, Н. М. (2025). Основи рекреаційного лісокористування із врахуванням економічних механізмів. *Ефективна економіка*, 8. doi: 10.32702/2307-2105.2025.8.12
10. Ільїна, М. В., & Шпильова, Ю. Б. (2018). Сутнісні характеристики системи сталого рекреаційного природокористування на сільських територіях України. *Бізнес, економіка, сталий розвиток, лідерство та інновації*, 1, 16–25.

DEVELOPMENT OF RECREATIONAL FOREST USE IN UKRAINE: FINANCIAL AND ECONOMIC INSTRUMENTS AND EUROPEAN INTEGRATION PRIORITIES

Kalyna T.

Doctor of Economics, Professor

Pylyp Orlyk International Classical University (Mykolaiv, Ukraine)

e-mail: tkalinka.zin@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2705-9382>

Stupen R.

Doctor of Economics, Professor

Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine
and Biotechnologies of Lviv (Lviv, Ukraine)

e-mail: romomas@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4951-2838>

Arzumanyan T.

Candidate of Agricultural Sciences, Associate Professor

Odesa State Academy of Civil Engineering and Architecture (Odesa, Ukraine)

e-mail: tatianaarz@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1470-1310>

The article examines the theoretical and practical aspects of the development of recreational forest use in Ukraine in the context of financial and economic support and European integration guidelines. It is substantiated that forest resources of Ukraine are an important component of the country's natural resource potential and perform economic, ecological, and social functions, in particular providing conditions for recreational activities of the population. The essence of the concept of recreational forest use and its role in ensuring recreation, public health improvement, and the development of tourism and recreational activities are defined. The current state of forest resources in Ukraine, their territorial distribution, and trends in forest regeneration are analyzed. It is established that the development of recreational forest use contributes to the diversification of economic activities in forestry, the formation of new types of economic activity, the development of tourism and recreational infra-

structure, and the increase of the investment attractiveness of territories. The necessity of applying a complex of financial and economic instruments is substantiated, including budget financing, investment mechanisms, public-private partnerships, tax incentives, and payments for the use of recreational forest resources. The European experience in the development of recreational forest use is studied, and the prospects for adapting the best practices of the European Union countries to the conditions of Ukraine are identified. Priority directions for the development of recreational forest use in the context of European integration processes and sustainable forest management are determined.

Keywords: tourism, forest resources, taxes, payments, recreational infrastructure, sustainable development, European integration, ecosystem services.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

КАЛИНА Тетяна Євгеніївна — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри геодезії та землеустрою, ПЗВО “Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика” (вул. Котельна, 2, м. Миколаїв, Україна, 54034; e-mail: tkalinka.zin@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2705-9382>).

СТУПЕНЬ Роман Михайлович — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри геодезії та геоінформатики, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького (вул. Пекарська, 50, м. Львів, Україна, 79010; e-mail: romomas@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4951-2838>).

АРЗУМАНЯН Тетяна Юріївна — кандидат сільськогосподарських наук, доцент, доцент кафедри геодезії та землеустрою, Одеська державна академія будівництва та архітектури (вул. Дідріхсона, 4, м. Одеса, Україна, 65029; e-mail: tatianaarz@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1470-1310>).

Новини

Новини

Новини • Новини • Новини

За даними нового дослідження (earth.com), льодовики є “генетичними архівами”, що тисячоліттями зберігають гени резистентності до антибіотиків. “Річки та озера, що живляться льодовиками, є важливими джерелами води для мільйонів людей. Після того, як гени стійкості потрапляють у ці пов’язані системи, вони можуть взаємодіяти із сучасними бактеріями, збільшуючи ризик поширення через мікробні спільноти”, — кажуть дослідники. Автор дослідження **Гуаннан Мао** наголошує, що глобальне потепління перетворює льодовики з “архівів” на “активні джерела” розповсюдження цих генів. Вчені не стверджують, що льодовики самі створюють “супербактерії”, однак вивільнення генів стійкості підвищує ймовірність небезпечних комбінацій із патогенними бактеріями.